

GENOCID NAD BOŠNJACIMA U SREBRENICI, SIGURNOJ ZONI UJEDINJENIH NACIJA, JULA 1995.*

Rezultati dosadašnjih naučnih istraživanja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, pretežno empirijskih naučnih istraživanja interdisciplinarnog karaktera, nesumnjivo potvrđuju da je, na osnovama srpske i hrvatske nacionalističke ideologije, politike i prakse, u svim okupiranim mjestima i gradovima u opsadi Republike Bosne i Hercegovine 1992-1995. planski, sistematski i organizovano izvršen zločin genocida. Države Srbija i Crna Gora /Savezna republika Jugoslavija i Republika Hrvatska odredile su historijske i strateške ciljeve: **zauzimanje i uništenje države Bosne i Hercegovine i istrebljenje Bošnjaka**. S tim u vezi, planirano je i organizovano sistemsko izvršenje svih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, a posebno zločina protiv mira i zločina genocida, sa ciljem potpunog uništenja Republike Bosne i Hercegovine kao države i genocida nad Bošnjacima, pripadnicima nacionalne, etničke i vjerske grupe kao takve.

Jedan od strateških ciljeva srpske nacionalističke ideologije, politike i prakse je Podrinje, kao cjelovit geopolitički prostor, po kome rijeka Drina predstavlja kičmu spajanja istočnobosanskohercegovačkog teritorija sa Republikom Srbijom, što je i jedan od “**strateških ciljeva srpskog naroda u Bosni i Hercegovini**”.

Cijelim tokom rijeke Drine i na cijelom prostoru istočne Bosne, u svim mjestima i gradovima, u kontinuitetu je u periodu 1992-1995. (iz)vrišen genocid. Država Srbija i Crna Gora /Savezna republika Jugoslavija je, na temelju političkog projekta-srpskog velikodržavnog projekta “**svi Srbi u jednoj državi**” -, odnosno politike genocida, osmislila, planirala, pripremila, organizovala i izvršila agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima.

* Tekst je zasnovan na relevantnim, valjanim i pouzdanim izvorima saznanja, rezultatima naučnih i stručnih istraživanja, uključujući i vlastita naučna istraživanja autora, kao i rezultate istraživanja Vlade Republike Srpske.

Raspoloživi podaci i relevantna saznanja nedvosmisleno, pored ostalog, potvrđuju masovnost, brutalnost i barbarizam prema žrtvama genocida - civilima i civilnim stanovništvom, kao i (genocidnu) namjeru, planiranje, pripremanje, organizaciju i sistematičnost u (iz)vršenju zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Država Srbija i Crna Gora /Savezna republika Jugoslavija je od aprila 1992. pa do kraja 1995. preduzela više masovnih i brutalnih ofanziva i na području srednjeg Podrinja. U te ofanzive direktno su bile uključene njene oružane snage, a posebno Užički i Novosadski korpus i druge jedinice Jugoslavenske narodne armije /Vojske Jugoslavije, te Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, kao i druge oružane formacije iz Srbije (arkanovci, šešeljevci ...), uključujući i srpske kolaboracioniste i petokolonaše iz Bosne i Hercegovine. U tim ofanzivama agresor je zauzeo Podrinje i izvršio genocid i druge oblike zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad Bošnjacima. Značajan broj Bošnjaka održao se u nekoliko enklava (Srebrenica, Žepa, Goražde, te trougao Cerska – Kamenica – Konjević-Polje), koje su 1993. i 1995, za razliku od Goražda, sigurne zone Ujedinjenih nacija, okupirane i u kojima je izvršen genocid.

Komandant UNPROFOR-a general Philippe Morillon je sredinom marta 1993, u vrijeme i nakon genocida u Cerskoj, Konjević-Polju i Kamenici, koji je (genocid) uporno negirao, stigao u Srebrenicu, gdje se uvjerio u užasne uvjete života i javno dao obećanje da će stanovništvo biti pod zaštitom Ujedinjenih nacija. I pored toga, agresorska ofanziva na Srebrenicu i njeno šire područje je nastavljena, pri čemu su izvršeni brojni zločini nad civilima i civilnim stanovništvom. Mjesec dana kasnije, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija proglasilo je područje Srebrenice sigurnom zonom Ujedinjenih nacija, koja **“mora biti pošteđena svakog oružanog napada ili bilo kojeg neprijateljskog čina”**, što je, pored ostalog, podrazumijevalo **“obavezu vojnog angažovanja UNPROFOR-a u zaštiti sigurne zone”**. Nažalost, generalni sekretar Ujedinjenih nacija Boutros Ghali je, suprotno odluci Vijeća sigurnosti, odnosno *Rezoluciji 819* (1993), komandantu UNPROFOR-a u Bosni i Hercegovini dostavio Direktivu, po kojoj odluka Vijeća sigurnosti **nije podrazumijevala “obavezu vojnog angažovanja UNPROFOR-a u zaštiti sigurne zone”** Ujedinjenih

nacija, što je zloupotreba funkcije generalnog sekretara, njegovih ovlaštenja - obaveza, prava i dužnosti. Time su uloga UNPROFOR-a i njegovi zadaci značajno i bitno reducirani na pružanje humanitarne pomoći žrtvama, uz pristanak i saglasnost agresora i zločinaca.

Komandant UNPROFOR-a, suprotno *Rezoluciji 819* (1993) Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, proglasio je potpunu demilitarizaciju grada, odnosno sporazum o kapitulaciji, kojim je zahtijevao potpuno razoružavanje Bošnjaka.

I pored toga što su Srebrenica i njena okolina proglašeni *sigurnom zonom Ujedinjenih nacija*, sve vrijeme do njenog zauzimanja u julu 1995. protiv potpuno izolovanog bošnjačkog stanovništva u kontinuitetu su vođeni akti genocidnog uništenja. Srpski agresor je Bošnjacima u kontinuitetu “**zagorčavao život**” i stalno brutalno kršio status sigurne zone Ujedinjenih nacija, ispaljujući granate na Srebrenicu, pri čemu su mnogi civili ubijeni i ranjeni, a civilni objekti razoreni. Srebrenica je postala koncentracioni logor, koncentracioni logor Ujedinjenih nacija, u kome je zločin genocida vršen u kontinuitetu i to javno - pred očima cjelokupne međunarodne zajednice.

Početak jula 1995. srpski agresor je, u skladu sa “**strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini**”, preduzeo neposredne pripreme za vojnu operaciju protiv sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice. Nažalost, zauzimanje sigurnih zona Ujedinjenih nacija u istočnoj Bosni je krajem maja 1995. dogovoreno između Sjedinjenih Američkih Država i Slobodana Miloševića. Taj projekt je bio u funkciji postizanja političkog dogovora - mirovnog sporazuma o podjeli Republike Bosne i Hercegovine, čime susigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenica, Žepa i Goražde žrtvovane, kako bi se realizovali “**srpski strateški ciljevi**”, odnosno legalizovao zločin genocida. U tom kontekstu treba posmatrati i tajni dogovor između Ujedinjenih nacija i oficira Vojske Jugoslavije o neupotrebi zračnih udara protiv srpskog agresora, čime su sigurne zone Ujedinjenih nacija prepuštene agresoru, a civili i civilno stanovništvo sigurne zone Ujedinjenih nacija dovedeni u bezizlaznu situaciju, što je kod svjetskih političkih moćnika olakšalo planiranu podjelu Republike Bosne i Hercegovine.

Oficiri Vojske Jugoslavije rukovodili su i komandovali operacijom planiranja, organizovanja, zauzimanja i okupacije sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice. Odlukom o napadu, zauzimanju i okupaciji navedene sigurne zone Ujedinjenih nacija **koordinirao** je načelnik Generalštaba Vojske Jugoslavije general Momčilo Perišić i Slobodan Milošević, predsjednik Republike Srbije. Očigledno je, u skladu sa srpskim velikodržavnim projektom osvajačkog i genocidnog karaktera i mirovnim planovima tzv. međunarodne zajednice o legalizaciji agresije i genocida, riječ o žrtvovanju sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice.

Početkom jula 1995. Komanda Drinskog korpusa preduzela je najneposrednije pripreme za vojnu operaciju protiv sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, kojima je u formalnom – normativno-pravnom smislu prikrila stratešku ulogu Vojske Jugoslavije u tom zločinu, odnosno države Savezne republike Jugoslavije, kao što je to činila u svim dotadašnjim operacijama protiv Republike Bosne i Hercegovine.

Krajnji cilj *Operacije “Krivaja 95”* bio je da se **zauzme sigurna zona Ujedinjenih nacija Srebrenica i eliminiše “zajednica bosanskih Muslimana koji su živjeli na tom području”**. Riječ je o jedinstvenoj operaciji koja je **“izvršena s namjerom da se uništi stanovništvo bosanskih Muslimana Srebrenice”**, odnosno sigurne zone Ujedinjenih nacija, što potvrđuju brojni akti genocida koje su izvršile srpske snage, a koji (*actus reus*) su predstavljali **“dio jednog jedinstvenog plana da se izvrši genocid nad bosanskim Muslimanima u Srebrenici, što se vidi i u dokumentu ‘Operacija Krivaja 95’”**.

Srpska oružana ofanziva osvajačkog i genocidnog karaktera na sigurnu zonu Ujedinjenih nacija započela je 6. jula 1995. Srpske snage su do večeri 9. jula prodrle četiri kilometra u dubinu sigurne zone, zaustavivši se samo kilometar od grada Srebrenice. Radovan Karadžić je istoga dana (u ranim večernjim satima) ponovio i potvrdio genocidnu namjeru i genocidni plan o istrebljenju Bošnjaka.¹

¹ Radovan Karadžić je 9. jula (u ranim večernjim satima), nakon što je završio razgovor o **“dešavanjima”** u Srebrenici s Momčilom Krajišnikom i Jovicom Stanišićem (iz Državne bezbjednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije), obznanio velikosrpske genocidne namjere o istrebljenju Bošnjaka. U razgovoru s Miroslavom Deronjićem i na njegovo pitanje **“Šta vi, Miroslave, mislite uraditi sa tim stanovništvom dole?”**, tj. u Srebrenici, sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija, Karadžić je, pošto je Deronjić odgovorio kako **ni u snu** ne može pretpostaviti **“razvoj događaja prilikom ulaska u Srebrenicu”**, rekao: **“Miroslave, to sve treba pobiti ... Sve što stignete”**.

U tom napadu na sigurnu zonu Ujedinjenih nacija srpske snage su namjerno granatirale kuće, stanove, bolnicu i druge civilne objekte. Gradsko područje je posebno granatirano, od čega su ubijeni i ranjeni mnogi civili.

Holandski bataljon UNPROFOR-a nije ni pokušao zaustaviti agresorski napad na sigurnu zonu Ujedinjenih nacija Srebrenicu. On je uporno odbijao da reaguje na agresorski napad. On nikada nije uzvratio na srpske snage koje su napadale sigurnu zonu (nije upotrijebio oružje). Drugim riječima, bio je izuzetno pasivan za vrijeme napada na sigurnu zonu Ujedinjenih nacija (od 6. do 11. jula). Potpukovnik Karremans je, u skladu sa dobijenim instrukcijama, izbjegavao **“rizik sukoba sa Srbima”** i **“bezbjednost njegovog osoblja je bila važnija od provođenja mandata”**. Holandski bataljon nije uzvraćao vatrom i u situaciji kada su osmatračka mjesta i njegove trupe bile izložene direktnom napadu. Vojnici Ujedinjenih nacija ni u svojoj samoodbrani nisu ispalili nijedan metak, a kamoli u cilju zaustavljanja srpskog agresora. Nepredavanje (povrat) oružja Bošnjacima, oduzetog demilitarizacijom, UNPROFOR je objašnjavao da je njihova dužnost da brane sigurnu zonu Ujedinjenih nacija, a ne Armije Republike Bosne i Hercegovine. Takva konstatacija je, nažalost, apsurdna, jer je bilo očigledno da snage Ujedinjenih nacija nisu imale namjeru da brane svoju teritoriju - sigurnu zonu Ujedinjenih nacija. Holandski bataljon nije opalio nijedan metak da spriječi ulazak srpskih snaga u grad Srebrenicu i svoju bazu u njemu, niti je zaštitio civile i civilno stanovništvo koji su zatražili zaklon u bazi Ujedinjenih nacija u Potočarima. On nije pustio sve civile da uđu u bazu Ujedinjenih nacija, koja je bila dovoljno prostrana da primi sve civile i civilno stanovništvo.

I pored kontinuiranog napada na sigurnu zonu Ujedinjenih nacija, te civile i civilno stanovništvo i civilne objekte, kao i (napada) na UNPROFOR, odnosno Holandski bataljon, Ujedinjene nacije nisu odobravale i odobrile upotrebu zračne sile. Komandant Holandskog bataljona nije prihvatio učešće Armije Republike Bosne i Hercegovine u odbrani sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice. On je sputavao borbenu gotovost Bošnjaka. Odbio je da vrati oružje Armiji Republike Bosne i Hercegovine. Oficiri Holandskog bataljona su u noći 10/11. jula 1995. bošnjačko civilno i vojno rukovodstvo lažno uvjerali i, nažalost, uvjerali u djelovanje NATO aviona ujutro 11. jula, tražeći da se branioci Armije Republike Bosne i Hercegovine

povuku sa odbrambenih položaja. Prevareni njihovim (samouvjerenim) obećanjem zračnih udara širokih razmjera, obustavljen je planirani kontranapad u ranim jutarnjim satima i branioci su se povukli sa položaja na ulazu u grad, čime je svjesno onemogućena odbrana sigurne zone Ujedinjenih nacija i civila i civilnog stanovništva, što je bilo tragično za odbranu sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice.

Srpske snage su 11. jula 1995, nakon odsustva zračnih udara NATO snaga i prekida farse oko njihove (ne)upotrebe, zauzele sigurnu zonu Ujedinjenih nacija Srebrenicu. Neposredno uoči i nakon njenog zauzimanja civili i civilno stanovništvo su u panici i općem haosu bježali prema Potočarima, tražeći zaštitu i spas od Ujedinjenih nacija. Nažalost, ni u Potočarima - u bazi Ujedinjenih nacija - za njih nije bilo spasa.

*
* *

Polazeći od bitnih stanovišta političkog i vojnog rukovodstva Ujedinjenih nacija, te Sekretarijata Ujedinjenih nacija, o ulozi UNPROFOR-a u zaštiti sigurnih zona Ujedinjenih nacija u Republici Bosni i Hercegovini, Ghali-Akashi i Janvier-Smith, posebno prva trojica, bitno su reducirali mandat UNPROFOR-a i njegovu ulogu i zadatke u Republici Bosni i Hercegovini, posebno o upotrebi zračnih snaga u zaštiti sigurnih zona Ujedinjenih nacija - teritorije i civilnog stanovništva na toj teritoriji, svodeći ga isključivo na vlastitu samoodbranu (samoodbranu UNPROFOR-a), samo radi očuvanja mira i omogućavanja nastavka tzv. mirovnih pregovora. To je bio očigledan i tipičan primjer zavjere u odgovornom sprovođenju rezolucija Ujedinjenih nacija i žrtvovanja sigurnih zona UN-a, odnosno žrtvovanja civilnog stanovništva u njima, što je omogućilo najneposrednije (mirne i sigurne) pripreme, organizovanje i izvršenje genocida u sigurnim zonama Ujedinjenih nacija. Istovremeno, to je u direktnoj konfrontaciji i protivrječnosti sa temeljnim odredbama dokumenata međunarodnog prava, posebno *Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida* (1948) i *Ženevskim konvencijama* (1949) i *Dodatnim protokolima* (1977).

Nažalost, u aparatu Ujedinjenih nacija i među (državama) zapadnim saveznicama, zaista, **nije bilo političke i druge volje da se zaustavi srpski agresor i spriječi genocid**, pri čemu posebno **nije bilo političke volje da se upotrijebi odlučna zračna sila u odbrani sigurne zone Ujedinjenih nacija i zaštiti civila i civilnog stanovništva**. To potvrđuju brojne činjenice, a posebno one u vezi sa zahtjevima za zračnu podršku u vrijeme napada i zauzimanja Srebrenice i genocida nad Bošnjacima, među kojima navodimo bitne:

- najviše civilno i vojno rukovodstvo Ujedinjenih nacija, uključujući posebno Akashija i generala Janviera, te druge komandante Ujedinjenih nacija na terenu, bilo je, u skladu sa svojim prosrpskim raspoloženjem i postignutim sporazumima i dogovorima, u stalnom kontaktu sa Slobodanom Miloševićem i njegovim generalima na terenu, vodeći u kontinuitetu razgovore i sklapajući tajne dogovore sa ideolozima, planerima, organizatorima, nosiocima i izvršiocima srpske nacionalističke ideologije, politike i prakse, osvajačkog i genocidnog karaktera. U tim kontaktima i permanentnoj komunikaciji konstantno je bio prisutan pomirljiv i inferioran stav vojnog i civilnog rukovodstva Ujedinjenih nacija prema srpskom agresoru. Milošević i general Vojske Jugoslavije Mladić bili su gospodari situacije i diktirali su uslove Akashiju i Janvieru. Dogovori između Janviera i Akashija (odnosno Ghalija) na jednoj, i Mladića i Karadžića (odnosno Miloševića) na drugoj strani, te Holbrookea (odnosno Sjedinjenih Američkih Država) i Miloševića (odnosno Republike Srbije, tj. Savezne republike Jugoslavije), doveli su do žrtvovanja sigurne zone Ujedinjenih nacija - Srebrenice. “Prijetnju” agresorskog generala Vojske Jugoslavije Mladića vojnicima Ujedinjenih nacija na terenu najviše vojno i civilno rukovodstvo Ujedinjenih nacija, kao i Vlada Kraljevine Holandije, dočekali su sa olakšanjem;

- brojne jalove i duge debate u Ujedinjenim nacijama i međunarodnoj zajednici o upotrebi, bolje rečeno neupotrebi, zračne sile, pri čemu su, pored ostalog, nudena različita “objašnjenja”, tendenciozno netačna o (ratnim) ciljevima agresorskih oružanih akcija u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenici;

- pogrešne, odnosno svjesne i namjerno pogrešne, procjene komandanata Ujedinjenih nacija na terenu o srpskim napadima na sigurnu zonu Ujedinjenih nacija Srebrenicu;

- malodušnost, omalovažavanje i “konfuzija” oko zahtjeva za blisku zračnu podršku;

- briga jedino oko sigurnosti snaga Ujedinjenih nacija, a ne i o golorukim, nezaštićenim i bespomoćnim civilima i civilnom stanovništvu, itd.;

- Ujedinjene nacije nisu željele, niti su pružile zračnu podršku u odbrani svoje (vlastite) teritorije (sigurne zone Ujedinjenih nacija), niti u zaštiti i spašavanju civila i civilnog stanovništva na toj teritoriji, za što snose punu odgovornost, jer nisu zaustavile ostvarivanje osvajačkih (ratnih) srpskih ciljeva ni spriječile zločin genocida, postupajući suprotno *Povelji Ujedinjenih nacija i Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida*.

*
* *

Srpski agresor (Savezna republika Jugoslavija - Srbija i Crna Gora) je, uz učešće svojih (srpskih) kolaboracionista i petokolonaša iz Republike Bosne i Hercegovine, u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, jula 1995, u toku jedne sedmice **na hiljade zarobljenih Bošnjaka likvidirao i zatrpao u masovne grobnice; na stotine živih je zakopao; muškarce, žene i dječake je sakatio i klao; djecu ubijao pred očima majki; natjerao djeda da pojede džigericu svoga unuka; silovao žene i djevojke; prisilno premjestio oko 30.000 ljudi, uglavnom žene i djecu, priredio scene dostojne Danteovog pakla. O tim “scenama nezamislivog divljaštva” postoje brojni dokazi, među kojima i masovne grobnice - primarne, sekundarne i terciarne. To su, prema ICTY-u, “zaista scene iz pakla, napisane na najmračnijim stranicama ljudske historije”.**²

Genocid nad Bošnjacima Republike Bosne i Hercegovine u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, jula 1995, po svojim je razmjerama tipičan primjer zločina uništavanja Republike Bosne i Hercegovine i istrebljenja Bošnjaka. U i oko

² ICTY, THE PROSECUTOR v. RADOVAN KARADŽIĆ, RATKO MLADIĆ, *REVIEW OF THE INDICTMENT*, The Hague, 16. novembar 1995; **SREBRENICA 1995**, knjiga 1, str. 451-458; ICTY, *INDICTMENT Karadžić and Mladić (“Srebrenica”)*, Press Release, RADOVAN KARADŽIĆ AND RATKO MLADIĆ ACCUSED OF GENOCIDE FOLLOWING THE TAKE OVER OF SREBRENICA, The Hague, 16. novembar 1995; **SREBRENICA 1995**, knjiga 1, str. 469-470.

sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, odnosno u srednjem Podrinju, i jula 1995. posebno je izražen karakter oružanog sukoba i priroda zločina u Republici Bosni i Hercegovini. Agresija (međunarodni oružani sukob) je bila perfidna i otvorena, brutalna - osvajačkog i genocidnog karaktera. Na tom području je tada ponovo javno, uz prisustvo i saučesništvo vojnika Ujedinjenih nacija (Holandski bataljon), izvršen genocid nad Bošnjacima Republike Bosne i Hercegovine.

Nakon zauzimanja sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, 11. jula 1995, oružane snage Savezne republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), uz učešće svojih (srpskih) kolaboracionističkih oružanih formacija iz Republike Bosne i Hercegovine, izvršile su genocid i druge oblike zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad Bošnjacima Republike Bosne i Hercegovine, zbog njihove nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti kao takve i otimanja njihovog životnog prostora. Pored masovnih i pojedinačnih likvidacija, žrtvama genocida nanesene su trajno teške tjelesne i psihičke povrede i boli; prisilno je protjerano - premješteno oko 30.000 civila - žena, djece i staraca, sračunato na to da dovede do fizičkog ili biološkog uništenja Bošnjaka, nacionalne, etničke i vjerske grupe kao takve; namjerno su nametnuti teški egzistencijalni uslovi života; izvršeni su zločini silovanja; nasilno su razdvajane porodice; namjerno su opljačkani, uništeni i spaljeni bošnjački civilni objekti, posebno vjerski, itd.

Genocidna (vojna) *Operacija "Krivaja 95"* sastojala se od četiri faze: **zauzimanje i okupacija sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice; zločini u Potočarima i prisilno premještanje žena, djece i staraca; zarobljavanje, zatvaranje i likvidacija muškaraca i dječaka i prikrivanje zločina genocida.**

U bezočnoj *operaciji ubijanja*, uglavnom za četiri dana, s namjerom, organizovano i prema tačno utvrđenom planu i obrascu, na stravičan način, likvidirano je preko 8.000 Bošnjaka Republike Bosne i Hercegovine, među kojima preko 800 djece, što je motivisano njihovom nacionalnom, etničkom i vjerskom pripadnošću kao takvom, te osvajanjem njihovog životnog prostora, koji je u srpskim velikodržavnim planovima označen od strateške važnosti. Tri generacije muškaraca su istrijebljene, čime je izvršena radikalna destrukcija bošnjačke nacionalne, etničke i vjerske

zajednice. Riječ je o zločinu genocida, svjesnom, namjernom i ciljno svrsishodnom istrebljenju civila i civilnog stanovništva u Evropi nakon Drugog svjetskog rata.

Jula mjeseca 1995. Bošnjaci Republike Bosne i Hercegovine s područja sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice **ubijani su na raznim mjestima - na teritoriji 14 (četrnaest) općina Republike Bosne i Hercegovine:** Srebrenica, Bratunac, Zvornik, Vlasenica, Šekovići, Kalesija, Živinice, Kladanj, Olovo, Bijeljina, Han-Pijesak, Rogatica, Višegrad i Trnovo. Žrtve genocida su na mjestu/mjestima likvidacija, bez ikakvog pijeteta i, uglavnom, uz korištenje teške mehanizacije, zatrpavane u masovnim grobnicama ili su (sa mjesta likvidacija) odvožene na druge lokacije i zakopavane u primarnim masovnim grobnicama, iz kojih su kasnije, ponovo uz upotrebu teške mehanizacije, raskomadani dijelovi njihovih tijela iskopavani i odvoženi na druge lokacije i zatrpavani u sekundarnim masovnim grobnicama.

Masovnost (obim i obuhvat) zločina genocida potvrđuje i činjenica da su jula 1995. na području navedenih općina, s namjerom i na genocidnoj osnovi, ubijani Bošnjaci porijeklom iz **12 (dvanaest) općina Republike Bosne i Hercegovine:** Srebrenica, Bratunac, Vlasenica, Zvornik, Bijeljina, Sokolac, Kalesija, Banovići, Han-Pijesak, Šekovići, Rogatica i Višegrad.

Glavni uzrok smrti žrtava genocida ekshumiranih u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice su strijelne rane - rane iz vatrenog oružja. U većini grobnica, posebno primarnih, nađeni su ostaci ligatura i poveza za oči, što, pored ostalog, pokazuje i potvrđuje da žrtve genocida nisu ubijene u borbi te se ne radi o borcima. Čahure su nađene ispod i oko leševa koji su bili u položaju koji je ukazivao na to da su strijeljani iz najneposrednije blizine. Očigledno je riječ o civilima i civilnom stanovništvu, žrtvama genocida.

Okupacija sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice; zločini u Potočarima i prisilno premještanje žena, djece i staraca; zarobljavanje, zatvaranje i likvidacija Bošnjaka, te prikrivanje zločina su genocidni akti unaprijed isplanirani, dobro osmišljeni, efikasno organizovani i širokog obima, naređeni s nadležnih političkih i vojnih mjesta, te izvršeni planski, sistematski i organizovano, što potvrđuju sva dosadašnja naučna i druga istraživanja i rezultati tih istraživanja, kao i međunarodni (ICTY i Međunarodni sud pravde u Hagu) i

nacionalni krivični sudovi (Sud Bosne i Hercegovine), te rezultati istraživanja Vlade Republike Srpske. Broj, struktura i specijalnosti angažovanih snaga u zauzimanju i okupaciji sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice i zločinu genocida, oprema i objekti korišteni za ubijanje, standardizovani šifrovani jezik korišten od strane agresorskih jedinica u prenošenju informacija o masovnim ubistvima, obim likvidacija, specifične metode ubijanja koje su primjenjivane, potvrđuju elemente genocida (*mens rea* i *actus reus*). U cilju istrebljenja Bošnjaka Republike Bosne i Hercegovine, srpske snage su u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice s **namjerom** izvršile genocid. One su od svih muškaraca i dječaka koje su zarobile i zatvorile, a prije njihove likvidacije, oduzele njihove lične stvari i lična dokumenta, i namjerno, sistematično i planski ih ubijali isključivo zbog njihovog identiteta - nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti kao takve.

Ubijanje muškaraca i dječaka i prisilno premještanje žena, djece i staraca imalo je za cilj fizički nestanak Bošnjaka Republike Bosne i Hercegovine. Sistematsko, smišljeno i plansko namjerno pljačkanje i razaranje stambenih, historijskih, kulturnih i vjerskih objekata, posebno džamija i domova je, također, očigledan dokaz namjere da se Bošnjaci, nacionalna, etnička i vjerska grupa kao takva, fizički unište.

Broj ubijenih i likvidacije u najkraćem vremenu, brzo formiranje masovnih (primarnih) grobnica, brzina zakopavanja u masovne grobnice i dislociranje posmrtnih ostataka iz primarnih u sekundarne i/ili tercijarne masovne grobnice, ukazuju na to da je u planiranju, pripremi, izvršenju i prikrivanju genocida učestvovao u punom kapacitetu **politički, upravni, vojni i policijski potencijal** srpskih snaga, kao i veliki broj organizovanih i discipliniranih izvršilaca. Tako je, prema istraživanjima Vlade Republike Srpske, u genocidu nad Bošnjacima Republike Bosne i Hercegovine u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, jula 1995, učestvovalo (po raznim osnovama i na različite načine) preko 25.000 aktera.³ Ideološki, politički i vojni nosilac agresije i genocida bila je država Savezna republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), a glavni izvršioци Vojska (Savezne republike) Jugoslavije, Ministarstvo

³ Vlada Republike Srpske, RADNA GRUPA ZA SPROVOĐENJE ZAKLJUČAKA IZ KONAČNOG IZVJEŠTAJA KOMISIJE ZA SREBRENICU, *IZVJEŠTAJ za sprovođenje zaključaka iz konačnog Izvještaja Komisije za Srebrenicu*, Banja Luka, 30. mart 2005; Isto, *DOPUNA IZVJEŠTAJA OD 30. MARTA 2005*, Banja Luka, 30. septembar 2005.

unutrašnjih poslova Republike Srbije, kolaboracionističke formacije velikosrpskog agresora u Republici Bosni i Hercegovini (“Vojska Republike Srpske”, “Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske” i drugi organi izvršne vlasti i uprave paradržavne tvorevine Republike Srpske), zatim plaćenici iz Grčke i dr.

Izvršiocima zločina preduzeli su sve mjere, uključujući sistematsko prekopavanje, premještanje i ponovno zatrpavanje leševa žrtava, kako bi prikrili genocid i onemogućili sprovođenje pravde, čime je nad likvidiranim žrtvama ponovo izvršen još jedan sistematski oblik zločina, do sada na takav način nepoznat u ljudskoj i društvenoj historiji. Time je političko i vojno rukovodstvo paradržavne i kolaboracionističke tvorevine Republike Srpske, a posebno **Srpska demokratska stranka**, “**Vojska Republike Srpske**” i **Ministarstvo unutrašnjih poslova “Republike Srpske”**, te “**Vlada Republike Srpske**”, naknadno učinilo sve - određene mjere, radnje i postupke da prikrije svoju ulogu u genocidu nad Bošnjacima Republike Bosne i Hercegovine u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, jula 1995. To govori i o tome kako su njegovi počinioci bili svjesni zločinačkog karaktera svojih postupaka i otklanja svaku sumnju u njihovu subjektivnu krivicu, odnosno u postojanje čvrste namjere kod izvršenja ovog najtežeg oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Prikrivanje leševa žrtava genocida iz masovnih grobnica izvršeno je tako što su masovne grobnice otkopavane, a osakaćena tijela (ljudski ostaci) premješšana na skrovitija i teško pristupačna mjesta i ponovo ukopavana/zatrpavana u druge (sekundarne ili tercijarne) masovne grobnice, čime je otežano i/ili onemogućeno njihovo otkrivanje, a time i utvrđivanje identiteta žrtava genocida i obezbjeđivanje dokaza o zločinu genocida, također su valjan, pouzdan i značajan pokazatelj genocida i očigledan indikator namjere izvršilaca (zločina) o istrebljenju Bošnjaka Republike Bosne i Hercegovine, nacionalne, etničke i vjerske grupe kao takve.

Izvršiocima zločina su raskomadana tijela žrtava genocida po nekoliko puta premješтали sa jednog na drugo mjesto i time žrtve ponovo masakrirali. To je, pored ostalog, dodatno otežavalo identifikaciju žrtava genocida i nanosilo bol i tugu preživjelim (žrtvama) članovima porodica. Na monstruoznost zločina posebno ukazuje činjenica da su tijela pojedinih žrtava genocida pronađena u tri, pa i u četiri

različite masovne grobnice sekundarnog tipa, međusobno udaljene desetinama kilometara jedne od druge.

Masovne grobnice žrtava genocida u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenica, jula 1995, očigledni su dokazi s namjerom planiranog i organizovanog sistema zločina, koji je rezultirao genocidom - najtežim oblikom zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Istovremeno, one su i jedan od načina prikrivanja i uništavanja tragova zločina.

U i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, jula 1995, počinjen je masovni zločin nad Bošnjacima Republike Bosne i Hercegovine islamske vjere. Taj zločin je djelo genocida nad muslimanima. Širina područja, dimenzije i obim izvršenog zločina, brzina likvidacije više hiljada ljudi, veličina područja na kojem su zakopavani leševi i višestruko premještanje posmrtnih ostataka ubijenih, te broj ljudi koji je nužno učestvovao u izvršenju i prikrivanju dokaza o genocidu, apsolutno pokazuje da su zločini bili poznati velikom broju ljudi i da su uporno prikrivani.

Nažalost, nedostatak političke volje bio je presudan faktor da se u zaštiti (životâ) civila i civilnog stanovništva i sprečavanju najtežeg oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava postupi odlučno i onako kako to nalažu *Povelja Ujedinjenih nacija* i *Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida*, duh i korpus međunarodnog prava.

Genocid nad Bošnjacima Republike Bosne i Hercegovine u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, odnosno u **srednjem Podrinju**, jula 1995, izvršen je pred očima svjetske javnosti i uz nesumnjivu asistenciju i zločinačku pasivnost Ujedinjenih nacija i njihovih mirovnih snaga, koje su bile dužne zaštititi stanovništvo te zone, dio je neposrednih priprema Dejtona u tradicionalnom maniru stavljanja pred svršen čin, radi osiguranja za Srbiju strateški važnog graničnog pojasa - **Podrinja**. Taj zločin genocida samo je vrh ledenog brijega zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava (iz)vršenih u kontinuitetu četiri godine na gotovo tri četvrtine državne teritorije Republike Bosne i Hercegovine - **u svim okupiranim mjestima i gradovima u opsadi**.